

Presentació

La Diada de Sant Jordi és per excel·lència la Festa Major del llibre i, per tant, motiu de celebració per a les biblioteques que se sumen a la festa amb actes diversos. Per a la Biblioteca Central Xavier Amorós la festivitat de Sant Jordi és també especial, però no únicament per la seva relació amb el llibre sinó perquè la biblioteca va néixer la vigília, és a dir, un 22 d'abril d'ara fa deu anys. Així, enguany a la Biblioteca és festa gran perquè celebra el desè aniversari.

És per això que, establint paral·lelismes amb la Festa Major de la ciutat, volem dedicar aquesta guia de lectura al Seguici Festiu reusenc, un dels components bàsics de la Festa Major de Sant Pere, que té lloc el 28 i el 29 de juny.

Seguici i Biblioteca

Sense cap dubte, la Biblioteca i el Seguici Festiu són elements fonamentals de la culturalització popular d'un poble i alhora formen part del patrimoni cultural de la ciutat. És per això que la seva relació no només ha estat sempre estreta i constant sinó que s'ha anat intensificant al llarg del temps. Els membres del Seguici han estat presents en els esdeveniments més destacats que s'han celebrat a la Biblioteca; recordem, per exemple, la participació dels Gegants, el Drac i els Diablers durant la commemoració del seu cinquè aniversari. També, els darrers anys s'ha fet habitual trobar al vestíbul, pels volts de Sant Pere, algun component del Seguici, com ara el Lleó, la Mulassa, el Carrasclet i altres, envoltats de llibres i d'ulls sorpresos.

Des d'aquesta guia ens proposem fer palès aquest lligam a través dels textos que ens parlen del Seguici i que hem localitzat en llibres, revistes, diaris i altres documents que formen part del fons documental de la biblioteca.

El Seguici Festiu

El Seguici està format pel conjunt de balls, danses, figures i altres manifestacions festives que acompanyen la Corporació municipal en els desplaçaments rituals, com per exemple l'anada a Completes o la comitiva religiosa de la processó de Sant Pere.

Alguns d'aquests elements han estat històricament propietat de la vila, com ara els Gegants, la Mulassa, els Nanos i l'Àliga. D'altres, pertanyien o eren pagats pels gremis d'ofici, és el cas dels Cavallets dels Blanquers, els Diablers dels Boters o el Ball de Gitanes dels Teixidors de Lli.

Amb la desaparició dels gremis el segon terç del segle XIX, la representació del Seguici Festiu també ho va fer i va romandre només la seva dimensió festiva. Els elements que aportava el municipi, els Gegants, la Mulassa, l'Àliga havia desaparegut, i més tard els Nanos. Aquesta situació es va mantenir durant més d'un segle. No va ser fins el 1980 que va començar la recuperació de danses i representacions que en el passat formaven part de les demostracions festives de la ciutat. Des de llavors el creixement del Seguici Festiu reusenc ha estat constant ja que aquells balls i danses que antigament estaven a càrrec dels gremis i, més tard de colles llogades, en l'actualitat han passat a ser portades per associacions festives en les quals participen un gran nombre de persones. Actualment, el Seguici està format per: el Ball de Diablers, la Víbria, el Drac, el Basilisc, el Lleó, els Nanos, la Mulassa, els Gegants, el Carrasclet, els balls de Pastorets, de Pere Joan Barceló, de Galeres, de Cavallets, de Cercolets, de Prims, de Valencians, de Bastons de l'Esbart Sta. Llúcia, de Mossèn Joan de Vic, de Gitanes, de Bastons de l'Orfeó Reusenc, la Colla Casteller dels Xiquets de Reus i l'Àliga.

Altres elements festius que participen al Seguici són la Cabra i els Bous de foc.

—· Lectures del Seguici — a la Biblioteca

Sí, Reus és i ha estat escenari del tapís literari que els escriptors reusencs han teixit amb les seves obres al llarg de la història, les festes i en especial la Festa Major, no han estat excloses de les seves pàgines. Records que comencen a la meitat del segle XIX i que amb la seva plasmació per escrit, sovint en textos breus, han fet que la ciutat compti amb un reportatge literari que ens endinsa en el Seguici, retratat en aquesta guia amb els llibres de la Biblioteca.

Són textos de ficció, de lectura literària, de coneixement, instructius, etc. Ens ofereixen una nova manera de descobrir el Seguici Festiu de la ciutat.

Comencem aquest passeig literari al voltant de 1850 amb el 'Toc de la campana' dels Gegants, que anuncia la festa i que Josep Güell i Mercader descriu en el llibre *Coses de Reus*:

“No hi ha reusenç que fora de la pàtria, arribada la vigília de les festivitats de Corpus y de Sant Pere, no li sembli sentir l'animat repich de la campana que'n dihem dels gegants”.

Uns anys més tard, un altre escriptor reusenc, Pere Cavallé en *Festes i Costums de Reus* també va fer referència a l'emoció que suposava aquell començament de la festa, i ho va fer amb mirada d'infant:

“El seu vibrar sonor, repercutint a l'aula de l'escola, produïa una joiosa *revolució* que el Mestre no podia reprimir perquè sentint ell, tant com nosaltres, l'encís d'aquell instant, no sabia donar als seus renys l'accent autoritari que necessita la paraula per a esdevenir eficaç i per 'xo, veient-se *impotent* per a restablir la disciplina, acabava per dir-nos, fent aquella mitja rialla que es dibuixa en els llavis quan van pronunciar una paraula amorosa: -Si voleu anar a veure la tronada, ja podeu plegar.- Ja ho crec que si hi volíem anar! Tot just el Mestre ens havia obert la porta de l'escola que els xicots ja ens donàvem empenyes per tal de passar l'un davant l'altre i arribar primer a la plaça del Mercadal...”.

Les emocions i les il·lusions manifestades per Güell i Cavallé no semblen haver minvat al llarg del temps sinó que encara són presents en el cor de molts reusencs, tal com assegura Àngels Ollé al conte per a infants *Festa major* (2003):

“La presència de tots aquests personatges del Seguici desperta sentiments de festa i alegria però també de temor als més petits i potser de nostàlgia als més grans. I són precisament aquests sentiments contraposats els que uneixen tota la ciutadania i ens fan viure col·lectivament la Festa Major”.

Foto: Tjerk van der Meulen / Arxiu IMAC

Tanmateix, a part dels sentiments que poden despertar els components del Seguici, podem constatar un gran interès general per saber-ne més d'aquests personatges. Doncs, és destacable nombre d'obres que sobre aquests s'han editat els darrers anys, i que avui estan exhaurides. En aquest sentit, cal destacar que no va ser fins després de 1979 quan la democràcia retorna a l'àmbit municipal i comença una etapa de realçament de les festes populars i de recuperació d'antigues pràctiques festives tradicionals. Generalment aquestes creacions són de caràcter assagístic, encara n'hi ha altres del camp de la narrativa i la lírica.

Alguns d'aquests els llibres desvetllen la història de la festa, com per exemple *Sant Pere: festa major de Reus* (2009), en el qual van participar diferents autors locals (E. Gort, S. Palomar, M. Flores, X. Orríols, F. Sugranyes, G. Pouget, J. Bofarull, A. Arnavat). Molts d'aquests autors també ho són de diverses monografies sobre temes referents la Festa Major i dels components del Seguici, com els escrits per Ezquiel Gort, *L'Àliga de Reus: bestiari del seguici festiu reusenc* (2009); Montserrat Flores, *La Tronada: festa de Reus* (2001); o Salvador Palomar *Danses parateatrals del seguici reusenc: els balls de cavallets i de galeres* (2008), *El Ball de diables a Reus* (1998), *El Drac històric de Reus: 1826-1834* (1987), *La Moixiganga i el Ball de Mossèn Joan de Vic* (2007). Altres de caràcter divulgatiu que pretenen aproximar la festa a la ciutadania, com *Protocol de les festes majors de Reus: actualització 2006* (2006) o *Petita guia de la festa major de Reus*, adreçat a un públic infantil (1991).

Però els llibres no són els únics amb aquest doble paper de divulgadors i conservadors de la memòria festiva tradicional de la ciutat. La història festiva també pot estar dipositada en uns altres formats, ens referim als enregistraments audiovisuals.

Vídeos, i DVD, com els editats: *Sant Pere: festa major de Reus* (2009) i *El Seguici de la Festa Major de Reus* (2001).

La música també constitueix un element important i distintiu d'acompanyament del Seguici, que podem trobar documentada en textos i fins i tot impresa les seves partitures. Aquesta no és una pràctica nova sinó que ve d'antic, la primera referència musicada dels gegants és *Sonata dels Gegants de Reus per a dolçaina i tabal*, que està recollida per Andreu de Bofarull amb data anterior al 1860 i el núm. 82 de juny de 1923 de la revista del Centre de Lectura va publicar la partitura dels gegants per gralles i timbals. Molt més propera és la publicació de música impresa de l'any 2003 de *Músiques del seguici de la festa major de Reus*, un recull de músiques i adaptacions musicals que acompanyen el Seguici Festiu de la ciutat.

Els Gegants els grans protagonistes

Dels components del Seguici, els Gegants són els que més literatura han generat i, com a protagonistes principals o com actors secundaris, són pocs els escrits en els quals no estiguin reflectits d'una manera o d'una altra. Com, per exemple, a *Reus: una mica de fantasia i somni* (1997) de Teresa Pallarès.

L'any 1805 van néixer els Vixxets, els Moros i els Indis. I van ser protagonistes d'aquells primers escrits. Josep Iglésies a l'obra *L'aposta* els descriu així:

“al carrer, els sis gegants de la ciutat dansaven al so de les antigues dolçaines. La ‘vitxeta’, rossa, guapota, amb el pomell de roses en una mà i el mocador de randes a l'altra: el ‘vitxet’ amb valona i gallarussa obscura, rodolaven enjogassats. El ‘moro’ amb la llarga pipa, la negra barbassa i la vesta blanca, amb la seva companya grassoneta, morena, de ullassos torbadors, dansaven greus, reposats. El ‘indis’, amb el buirac a l'esquena i les plomes al cap i els braços més alterosos i pesants que els altres, només feien que un lleu balanceig. Els grallers drets com un fus en cos d'una camisa de pisana blava, ben planxada, la brusa penjant del coll, faixa vermella i un clavell a l'orella”.

Antoni de Bofarull en *Costums que es perden i records que fugen* (1880) ens parla dels gegants:

“...gegants que solien representar continents, Àssia, Àfrica, Amèrica, fins anyadrian, prefrint-los á vegadeas á aquells, los reys dels animals, com àliga, lo Lleó, etc. Res hi ha que dir...”.

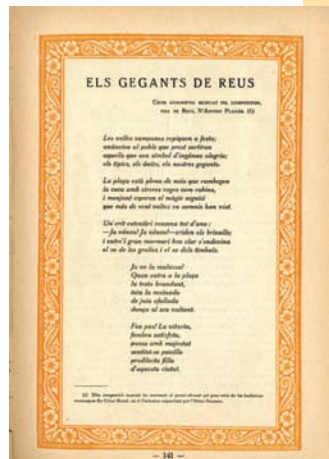
El 1923 a la Revista del Centre de Lectura, Pere Cavallé evocant els seus records d'infantesa explica com esperaven des de molt abans de les tres de la tarda l'aparició dels gegants per la porta de l'Hospital i la desfílada:

“... a la remor de les gralles i timbals, tothom sortia als balcons i portes. Per uns, era la tradició que passava, per altres, un record de joventut, i per tots, homes dones, vells i joves, el símbol més popular de la ciutat estimada; perquè si el campanar és la millor síntesi emblemàtica de Reus, els gegants són la plasmació de l'ànima ingènua del poble”.

Aquesta mateixa opinió vers els gegants sembla tenir-la Andreu de Bofarull al seu llibre *Reus en el bolsillo*, publicat el 1851, quan diu:

“Lo mismo antes que ahora los gigantones y la tarasca, son en mi concepto la parte mas interesante de la fiesta, porque llevan en pos de sí un ejército de chiquillos...”.

Els gegants són un estàndard de Reus, asseguren la Dolors Requena i la Fina Masdén a *Rutes literàries del Baix Camp* (2008), quan comenten la carta de la Vitxeta al Vitxet recollida en *Codolenc, el gegant* (1991) de Fina Anglès. De la mateixa manera, comenten que:

“Anys enrere era tradició que aquesta geganta estrenés sovint un vestit nou, a la moda, elegant i ben complementat, des del pentinat fins a les flors i el ventall. D'aquí ve el costum, quan una senyora anava tota mudada i es feia mirar, de fer el comentari ‘sembla la Vitxeta’”.

La simbologia dels Gegants ha estat estudiada per Ricard Solana en l'obra: *Llibres dels gegants i altres entremesos de Reus* (1987) on també trobarem una selecció de poemes i cançonetes dedicades als gegants i signats per autors locals.

Altrament, altres components del Seguici també han ocupat algunes pàgines literàries. És el cas la Mulassa, que pel seu paper actiu en el Seguici de finals de 1800 va aparèixer en textos de Pere Cavallé, o com aquest d'Andreu de Bofarull en *Reus en el bolsillo*:

“Com lo mateix poble de Reus ho acreditava, pus tenia una mula guita, (la mulassa, com que quant aquesta girava cap al revés, tots los noys que li anaven per prop cridavan já la guita! Sense saber ells mateixos lo que alló volia dir)”.

Més recentment, han aparegut més elements festius en alguns contes adreçats al públic infantil com *El Petit rei: historia del Basilisc* (2008) i *Cavallet blanc, on ets?* (2008) de Roser Bonet; *Vaig de festa!* (2007) d'Oriol Jordana; *Contes de la Festa Major* (2012) de Román López; *Peti: el petard*, (2010) de Mónica Mariné; *En cap cap cap* (2009) d'Antoni Ballester; o *Carrasclat el gegant* (2012) de M.Carme Granados.

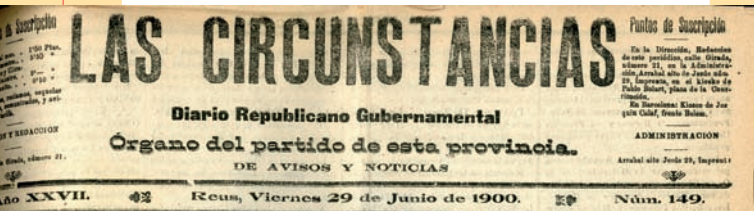
L'eficàcia en aprenentatges socioculturals de la literatura infantil fan que aquests llibres siguin molt demanats per pares i educadors, que presentats en atractius formats fan les delícies dels més petits. Com també les fan la Festa Major petita i la seva recreació en minuatúra del Seguici festiu amb la participació exclusiva de nens i nenes.

· El Seguici festiu · a la premsa local

Els Nanos estan documentats des del segle XVIII però sembla que van desaparèixer de les celebracions locals a finals del segle XIX. Andreu de Bofarull, el 1866, parlava del Ball de Nanos com una dansa que troba anotada però que no arriba a conèixer. Encara que hi ha notícies que van aparèixer l'any 1860, fins al 1874 quan van ser destrossats per uns gossos i no van tornar a sortir fins al 1900, la seva presència en el Seguici no ha estat constant:

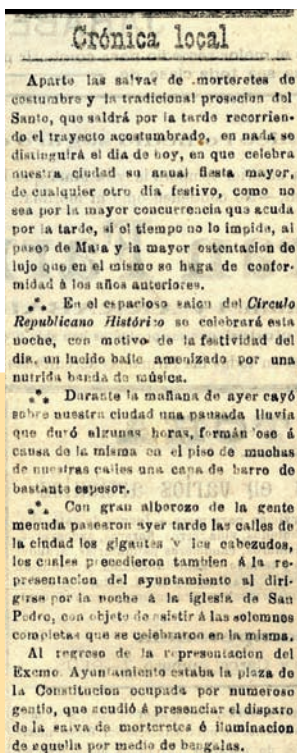
“Con gran alborozo de la gente menuda pasaron ayer tarde las calles de la ciudad los gigantes y los cabezudos, los cuales precedieron también á la representación del ayuntamiento al dirigirse por la noche á la iglesia de San Pedro, con objeto de asistir á las solemnes.”

Las circunstancias 29 de juny de 1900

Les cinc parelles de Nanos que avui dia veiem pel carrers són obra de l'escultor David Contantí, tot seguint el model dels creats per un altre artista local, Modest Gené.

Testimonis de la història local els diaris de l'època sempre van fer-se ressò les notícies relacionades amb el Seguici. En un principi, i seguint la tendència de l'època, aquestes eren molt breus. No va ser fins a començament del segle XX, que articles més extensos comencen a aparèixer a les revistes locals com és el cas de la *Revista del Centre de Lectura*, en el primer terç del segle XX. Encara que caldrà esperar uns anys després per trobar els primers monogràfics en premsa, com ara a la revista *URBS* en els números publicats al juny durant les dècades dels cinquanta i dels seixanta, que inclouen textos i poemes d'Andreu de Bofarull, d'Antoni Correig, de Xavier Amorós, etc. També el *Semanario Reus*, va editar la setmana de la festa des de 1952.

D'altra banda, l'esclat periodístic del noticiari festiu no va arribar fins els anys 80, amb el procés de recuperació de les manifestacions festives tradicionals, i des de llavors és habitual que els diaris locals dediquin suplementos i edicions especials a la Festa Major.

Algunes vegades les commemoracions són generadores de publicacions com és el cas de: *Xiquets de Reus: 30 anys de Castells* (2012) o *Guardadors de la Tronada: 50 anys d'història* (2002) d'Antoni Baiges i Pere Martorell, que recullen en textos i imatges les seves trajectòries culturals.

Podem dir, doncs, que a dia d'avui el Seguici festiu continua molt present en la dinàmica cultural de la ciutat i per tant és generador de noves aportacions bibliogràfiques. Possiblement ni tot està dit ni tot està escrit.

Aquesta guia de lectura pretén donar una visió literària del Seguici Festiu reusenc per mitjà de textos i d'obres d'autors locals. La nostra pretensió no ha estat la d'oferir un aparador bibliogràfic exhaustiu sobre aquest important element de la Festa Major sinó més aviat una aproximació a les publicacions que s'han generat al llarg de la seva història i que formen part del fons bibliogràfic de la Biblioteca Central Xavier Amorós.

Esperem que pugui servir com a punt de partida en l'aprofundiment del coneixement d'una part destacada del patrimoni cultural de la nostra ciutat.

Bibliografia sobre el Seguici festiu reusenc a la biblioteca:

ANGLÈS SORONELLAS, Fina. *Codolenc, el gegant*. Barcelona : Abadia de Montserrat, 1991. **CL I ANG**

BAIGES GRAS, Anton. *Guardadors de la Tronada: 50 anys d'història*. Valls: Cossetània, 2002. **CL 39 BAI**

BALLESTER RODRÍGUEZ, Toni. *En cap cap cap*. [Reus] : Agrupament Escolta La Mulassa, 2009. **CL I BAL**

El Ball de bastons a les comarques de Tarragona. Tarragona : Diputació de Tarragona, 2007. **CL 39 BAL**

BOFARULL I DE BROCÀ, Andreu de. *Reus en el bolsillo*. Tarragona : Diari de Tarragona, DL 1993. **CL 39 BOF**

Reus en el bolsillo. Tarragona : Carrutxa, 2011 **CL 39 BOF**

BOFARULL, Antoni de. *Costums que es perden i records que fugen: Lo darrer català*. Barcelona : La Renaixensa, 1880. **CL 84 BOF**

Costums que es perden i records que fugen. Reus : Centre de Lectura, 1982. **CL 39 BOF**

BONET ABELLÓ, Roser. *El Petit rei: historia del Basilisc*. [Reus] : [Estol del Basilisc], 2008. **I REUS**

Cavallet blanc, on ets?. Berga : Patumaire, 2008. **I REUS**

CAVALLÉ, Pere. *Festes i costums de Reus*. Reus : Centre de Lectura, 1990. **CL 39 CAV**

CORREIG I MASSÓ, Antoni. *Poemes reusencs*. Reus: Associació d'Estudis Reusencs, 1970. **CL P COR**

Festa Major de Reus [Enregistrament sonor]. Barcelona: Audio-visuals de Sarrià, DL 1998. **CL CD(CAT)**

Festa Major de Sant Pere: Reus, del 24 al 29 de juny 2008. Reus : Ajuntament de Reus, Institut Municipal d'Acció Cultural, 2008. **I REUS**

FLORES JUANPERE, Montserrat. *La Tronada: festa a Reus*. Reus : Carrutxa, 2001. **CL 39 FLO**

Grallers de Reus [Enregistrament sonor]. Reus : Grallers de Reus, DL 2002. **CL DC 091.3 GRA**

GRANADOS MONTOYA, M. Carme. *Carrasclet el gegant*. Berga: La Patumaire, 2012. **CL I GRA**

GORT I JUANPERE, Ezequiel. *L'Àliga de Reus : bestiar del seguici festiu reusenc*. [Reus] : Migdia Serveis Culturals, 2009. **CL 39 GOR**

GÜELL I MERCADER, Josep. *Cosas de Reus: Records d'un jove que ja no ho es*. Reus: Eduart Navas, 1900. **CL N GUE**

IGLÉSIES, Josep. *L'aposta*. Reus : Associació d'Estudis Reusencs, 1989. **CL N IGL**

JORDANA TORRENS, Oriol. *Vaig de festa!* [Reus] : Institut Municipal d'Acció Cultural, 2007. **I REUS**

LÓPEZ CABRERA, Román. *Contes de la Festa Major*. [Reus] : [l'autor], 2012. **I REUS LOP**

MARINÉ, Mònica. *Peti: el petard*. Reus : l'autora, 2010. **I REUS**

MARTORELL I JAREÑO, Pere. *63 anys de pregons de Festa Major de Sant Pere de Reus 1945-2008*.

Reus: Pere Martorell Jareño, DL 2008. **CL 39 MAR**

Músiques del seguici de la festa major de Reus [Música impresa] / edició: Aula de Sons, en conveni amb: IMAC. Reus : Aula de Sons, 2003. **CL 78 MUS**

Els Nanos de Reus [Enregistrament vídeo]. Reus : IMAC, DL 1998. **CL VD 394(467.1Reus)N**

OLLÉ, M. Àngels. *Festa Major*. Reus : Pragma, 2003. **CL I OLL**

Pregó de la Festa Major de Sant Pere. [Reus : Ajuntament de Reus], 1994. **CL 39 OLL**

PALLARÈS PIQUÉ, Teresa. *Reus: una mica de fantasia i somni*. Reus: Patronat Municipal de Turisme i Comerç de Reus, 1997. **CL 946.71 REUS PAL**

PALOMAR I ABADIA, Salvador. *Danses parateatral de seguici reusenc: els balls de cavallets i de galeres*. Reus : Carrutxa, 2008. **CL 39 PAL**

El Ball de diables a Reus. Reus: Carrutxa, 1981. **CL 39 PAL**

El Ball de diables al Baix Camp: aportacions a l'estudi del Ball de Diables a Catalunya. Reus : Centre de Documentació sobre Cultura Popular-Carrutxa, 1987. **CL 39 PAL**

El Ball de valencians a Reus, al Baix Camp i al Priorat. Reus: Carrutxa, 2002. **CL 39 PAL**

El Drac històric de Reus : 1826-1834 . Reus : Carrutxa. Centre de Documentació sobre Cultura Popular, DL 1987. **CL 39 PAL**

La Moixiganga i el Ball de Mossèn Joan de Vic. Reus: Carrutxa, 2007. **CL 39 PAL**

La Tronada, senyal de festa major. Reus: Cambra de la Propietat Urbana de Reus, 1994. **CL 39 PAL**

Petita guia de la festa major de Reus. Reus: Carrutxa (Centre de Documentació sobre Cultura Popular) : Ajuntament de Reus, 1991. **CL 39 PET**

Protocol de les festes majors de Reus: actualització 2006. Reus: Arxiu Municipal de Reus, 2006. **CL 39 PRO**

REQUENA, Dolors i MASDÉU, Fina. *Rutes literàries pel Baix Camp*. Barcelona : Proa, 2008. **CL 84 REC**

SIROLLA I OBRÉ, Lluís Montserrat. *Ganxets 1992-1997*. Reus : Colla Castellera Ganxets de Reus, 1997. **CL 39 SIR**

SOLANA I VALLS, Ricard. *Llibre dels gegants i altres entremesos de Reus*. Reus : Carrutxa (Centre de Documentació sobre Cultura Popular), 1987. **CL 39 SOL**

Sant Pere: festa major de Reus. Reus: Ajuntament de Reus, 2009. **CL 39 SAN Llibre + DVD I CD REUS**

El Seguici de la Festa Major de Reus [Enregistrament vídeo]. Reus: Canal Reus TV, 2001. **CL VD 39 SEG**

Xiquets de Reus: cinc anys de castells. [s.l.] : [s.n], 1986. **CL 39 XIQ**

Xiquets de Reus: 30 anys de castells. Valls : Cossetània, 2012. **CL 39 XIQ**

BIBLIOTECA CENTRAL
XAVIER AMORÓS
REUS

Carrer de l'Escorxador, 1
43201 Reus
Tel. 010 / 901 112 113
bcr@reus.cat
www.reus.cat

